Μακεδονικά

Τόμ. 4, Αρ. 1 (1960)

Η Κεντρική Σχολή Αλιστράτης

Αθανάσιος Γιομπλιάκης

doi: [10.12681/makedonika.671](https://doi.org/10.12681/makedonika.671)

Copyright © 2014, Αθανάσιος Γιομπλιάκης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Γιομπλιάκης Α. (1960). Η Κεντρική Σχολή Αλιστράτης. *Μακεδονικά*, 4(1), 383–390.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.671>

Η ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΑΔΙΣΤΡΑΤΗΣ

“Οτε ὑπηρετοῦν εἰς τὸ γυμνάσιον τῆς κωμοπόλεως Ἀλισταράτης, ἀνεκάλυψα εἰς τὸ ἰδιωτικὸν ἀρχεῖον τῆς ἀρχοντικῆς οἰκογενείας Μ. Μάλαμα συλλογὴν ἐπιστολῶν, ὧν τὸ περιεχόμενον εἶναι πλούσιον εἰς ἱστορικὰς πληροφορίας τοπικοῦ βεβαίως χαρακτηρος. Ἐνταῦθα τῶν ἐπιστολῶν τούτων ἀναφέρονται εἰς τὴν «Κεντρικὴν Σχολὴν» τῆς Ἀλισταράτης, ἣτις ἤκμασε τὸν παρελθόντα αἰῶνα καὶ συνέβαλε πάρα πολὺ εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν γραμμάτων ἐν τῷ ὑποδούλῳ τούτῳ τμήματι τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Διεσώθη ἐπίσης καὶ ἀπολυτήριος τίτλος τῆς Σχολῆς εἰς πολὺ καλὴν κατάστασιν. Ἐπειδὴ τὸ ἐξ αὐτῶν ἐνδιαφέρον εἶναι μέγα καὶ πολλαπλοῦν, ἐθεωρήσαμεν καλὸν ὅπως δημοσιεύσωμεν τινὰς ἐξ αὐτῶν, ἀφορώσας εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Σχολῆς. Ἀπασαὶ αἱ ἐπιστολαὶ ἀπευθύνονται πρὸς τὸν μαθητὴν τῆς Σχολῆς Κωστάκην Μάλαμαν ἢ Καλλικλὴν.

1

Ἐγράφη ὑπὸ τοῦ πατρὸς Γεράκη Μάλαμα πρὸς τὸν μαθητὴν υἱόν.

Σέρραι τῇ 11ῃ Ἀπριλίου 1844

Υἱέ μου Κωστάκη. Εἰς Ἀλισταράτιον.

Χθὲς ἀπὸ τὸν Παναγιώτην ἔλαβα τὸ γράμμα σου καὶ ἐχάρικα διὰ τὸ τῆς υἱείας σας αἴσιον καὶ μᾶλλον διὰ τὴν ἐπιμέλειαν ἅχρι διὰ τὰ μαθήματά σου. Ἐλυπήθην ὁμως ἐξ ἄλλου ὁπόσον νὰ ἀμελήσης τὰ Γερμανικὰ καὶ βλέπων τὴν εἰκόνα τοῦ γραφίματός σου νὰ τὴν χαλάσης ὅλως διόλου καὶ τέλος δὲν ἐστάθης ὅλως διόλου εἰς τὸν λόγον ποὺ μᾶς ἔδωκες ἐδῶ. Κῦτάξε λοιπὸν Κωστάκη μου νὰ μελετᾷς τὰ μαθήματά σου καθ' ἑκάστην διὰ νὰ προχωρήσης ὅσον τὸ δυνατόν τὸ ὀλιγορότερον πρὸς ὠφέλειάν σου.

Ἐν τούτοις ἀσπασζόμενός σε μένω ὁ πατήρ σου Γ. Μάλαμας.

2

Ἐστάλη ὑπὸ μαθητοῦ τῆς Σχολῆς τῶν Σερρῶν πρὸς τὸν Κωστάκην Μάλαμαν.

Σέρραι τῇ 4ῃ Σεπτεμβρίου 1847

Ἀνοίγων τὴν πύλην ἵνα ὑπάγω πρὸς τὸν Διδάσκαλον βλέπω ἔξα-

φρα καὶ παρ' ἐλπίδος τὸν Νικόλαον αὐτάδελφόν σας φέροντά μοι ἐπιστολήν σας πρὸς ἐμέ, καὶ μίαν ἐσώκλειστον πρὸς τὴν Κυρίαν μητέρα σας, ἐχάρον διὰ τὸ αἶσιον τῆς υἱείας σας, καὶ κατὰ τὰ γραφόμενά σας τὴν ἐγχείρησιν πρὸς τὴν μάμην σου, ἥ δέ μοι εἶπεν καὶ τὴν ἀνέγνωσα καὶ μεγάλως ἐλυπήθην, πλὴν τί ποιητόν, χρειάζεται ὑπομονήν, ἴδον νὰ μᾶς λέγητε γιὰ τὸ νὰ σᾶς οἰδοποιήσωμεν τὶ μαθήματα καὶ ἀπὸ ποῖον παραδιδόμεθα, αὐριον θέλομεν κάμῃ ἀρχὴν τοῦ Β'. Ὀλυνθιακοῦ λόγου τοῦ Δημοσθένους. Ἐπειδὴ τὸν Α'. Φιλίππικόν καὶ τὸν Α'. Ὀλυνθιακὸν τοὺς ἐτελείοσαμεν, ταῦτα δὲ παραδιδόμεθα ὑπὸ τοῦ Κυρ Χρηστίδου μετὰ τὸ (γεῦμα;) δέ, δις τῆς ἐβδομάδος τεχνολογικὸν δις σύνταξιν, καὶ δις Ἱταλικά ἕως ὅτου νὰ ἔλθῃ ὁ προσδοκώμενος Σχολάρχης καὶ ὅτε τὰ πράγματα θὰ μεταβληθῶσιν. Ἐν βίᾳ καὶ ἄλλοτε σᾶς γράφομεν διεξοδικότερα.

Χρῆστος Πασχαλίδης.

3

Ἐτέρα ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολογράφου πρὸς τὸν Κ. Μάλαμαν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 23 Μαρτίου 1848.

Μεγάλην λύπην φίλε μοι ἐπροξένησεν ἡ ἀπουσία σας, διότι ἂν καὶ πρότερον μόνος ἤμην συννηθισμένος μ' ὅλα ταῦτα ἐοννίθισα μερικὲς ἡμέρες μετὰ σοῦ, πρὸς δὲ τούτοις ἔρχομαι νὰ ἐρωτήσω διὰ τὸ αἶσιον τῆς υἱείας σας καὶ νὰ σᾶς οἰδοποιήσω ὅτι καὶ ἐγὼ μὲχρι τοῦδε διατελῶ ἐν ὑγείᾳ. Χαίρω φίλε ἀκούων νὰ παραδίδεσαι τοιαῦτα ὑψηλὰ μαθήματα τὰ ὁποῖα καὶ ἐγὼ ἐπιθυμῶ νὰ ἀκούσω. ἔρχομαι νὰ σας ὑπενθυμίσω ἵνα ἐκτελέσητε τὴν ὁποίαν μοι ὑπεσχέθητε ἐνταῦθα ὑπόσχεσιν, δηλαδὴ τοῦ νὰ μὲ πωλήσητε τὰ βιβλία, διὰ τὸ ὁποῖον θέλω σᾶς μένει διὰ παντός εὐχάριστος. Ἄνευ ἐτέρου μένω ὁ Χρῆστος Πασχαλίδης.

4

Ἡ παρούσα ἐπιστολὴ εἶναι σπουδαιότητι εἰς περιεχόμενον. Ἐγράφη ὑπὸ τοῦ σχολάρχου Ἰωάννου Χαριδήμου καὶ ἐστάλη εἰς τὸν ἀποφοιτήσαντα τῆς σχολῆς Κ. Μάλαμαν ἢ Καλλικλήν. Διατηρεῖται εἰς καλὴν σχετικῶς κατάστασιν ἐκτὸς τοῦ μέσου τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς, ἥτις εἶναι ἐσχισμένη ἐκ τοῦ ἕξ ἰσπανικοῦ κηροῦ σφραγίσματος. Εἶναι γεγραμμένη ἐπὶ τῆς μιᾶς σελίδος ἁπλοῦ χάρτου, σχήματος φύλλου ἀναφορᾶς.

Ἀξιεύραστέ μοι μαθητὰ κύριε Καλλικλές!

Τὴν 15ην Ὀκτωβρίου 1848 ἐν Ἀλιστράτῃ.

Μετὰ πόθου καὶ χαρᾶς ἔλαβον τὴν φιλιότην μοι ἐπιστολήν σας, ἥτις ἀμύθητον τὴν χαρὰν ἐνέσταξεν εἰς τὴν ψυχὴν μου διὰ τὴν ἐν αὐτῇ

εὐαγγελιζομένην πολυεύκτον μοι ὑγείαν Σας. δι' ὅσα δὲ φίλα καὶ εἰλικρινῇ ὑπὸ τῶν σπανίων αἰσθημάτων Σας γράφετε καὶ φρονῆτε, ἡ γραφίς μου ἀδυνатеῖ νὰ παραστήσῃ τὴν χαρὰν τῆς ψυχῆς μου, περιορίζεται δὲ μόνον νὰ σᾶς διαδηλώσῃ ὅτι τῇ βαλσαμωτικῇ αὐτῶν δυνάμει διελῶσαι τὴν προϋπάρχουσαν ἀθυμίαν ταύτης ἔνεκα τῆς ἀπουσίας Σας, ἥτις ἄλλως ἦν περιστατικὴ, καὶ τῆς ἐνδιαφερομένης μοι πρὸς τὸ ἀξιαγάπητον ὑποκείμενόν Σας ἀγάπης, δι' ἣν (ἀείποτε) ἐν φροντίδι ἐστὶ τὰ καθ' (.....) ἔχω, ἐπιθυμῶ διηνεκῶς νὰ σᾶς ἀκούω, ὅτι ὑγιαίνετε, καὶ διάγετε, ὡς εὖχεσθε, παρεχόμενος λαμπρὰ τεκμήρια τῆς εἰς ἐμὲ εὐγνώμονος διαθέσεώς Σας τὰς περιποθήτους μοι ἐπιστολάς Σας.

Σᾶς εὐχαριστῶ μεγάλως διὰ τὴν προθυμίαν, ἣν ἐδείξατε καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς παραγγελίας μου περὶ τιμῆς νομισμάτων ἅτινα εἶθε νὰ (ὑψωθῶσι;) διότι πολλὸν κάτω τὰ λαμβάνετε.

Κατὰ τὴν ἀξίωσίν σας ἔρχομαι νὰ Σᾶς πληροφορήσω περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν συμμαθητῶν Σας. Ὁ μὲν Κλεάνωρ καὶ Κλεομένης περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος διωρίσθησαν διδάσκαλοι, ὁ μὲν αὖς τῆς Τζατάτζιας, ὁ δὲ βος τῆς Προσώτσιανης, μὲ μισθόν, ὅστις (ὑπ' αὐτῶν ἀρκεῖται εἰσεῖτι;), θέλει δὲ εἶσθαι περὶ τὰς 2000 χιλ. ὁ δὲ Κλεόβουλος ἀπὸ αὐτῆς Αὐγούστου διεδέχθη τὸν κῆρ Χριστόδουλον. ὁ μισθὸς καὶ αὐτοῦ εἰσεῖτι δὲν προσδιωρίσθη διότι ὁ Γέροντας καταγίνεται νὰ κτίσῃ Σχολὴν ἀλληλοδιδασκικὴν. ὁ Ἀριστόνικος κατ' αὐτὰς ἐψηφίσθη διὰ τὴν Προβίστιαν μὲ μισθόν 2.000. Ἄλλ' ἄθλος ἀκόμη ἡ ἀποκατάστασις του διὰ τὴν ἀπειροκαλίαν τῶν Προβιστινῶν. ὁ δὲ Θρασύβουλος πόρῳ ἀφ' ἡμῶν κατέχει τὴν διδ. ἔδραν ἐν Νευροκόπῳ, ὡς σᾶς εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς εἰς τὴν πανήγυριν ἀπελεύσεώς Σας. Ἴδου ἡ ἐπιθυμία σας περὶ τούτου πεπληρωμένη παρὰ τοῦ ἐξ ὅλης ψυχῆς ἀγαπῶντός Σας.

Ὑπ. Ι. Χαριδῆμον.

Προσφέρατε τὰς προσκυνήσεις μου πρὸς τὸν κῆρ Πατέρα Σας, καὶ Μητρομήτορά Σας, ἥτις ὡς ἔχουσα τὸν ἀνεπιόν της πλησίον ἦδη, (ὅ-δε;) ἐνθυμῆται τὸν διδάσκαλον τ' αὐτοῦ.

Ὁ ἴδιος.

5

Σπουδαιοτάτου ἐνδιαφέροντος εἶναι καὶ ὁ ἀπολυτήριος τίτλος τῆς Σχολῆς, ὅστις διατηρεῖται εἰς ἀρίστην κατάστασιν. Εἶναι γεγραμμένος ἐπὶ τῆς μᾶς σελίδος τοῦ πρῶτου φύλλου. Ἀντὶ ἐπικεφαλίδος ἐπὶ τοῦ τίτλου φέρεται τὸ ὄνομα τοῦ Μητροπολίτου, ἀντικαθιστῶν προφανῶς τὴν σφραγίδα. Παραπλεύρως δὲ τοῦ ὀνόματος ὑπάρχει ἡ φράσις « ὡς β ε β α ι ο ῖ », εἰς τὸ τέλος δὲ φέρει τὴν ὑπογραφὴν τοῦ σχολάρχου καὶ τῶν μαρτύρων.

Ὁ χάρις τοῦ ἐγγράφου εἶναι ὁ κοινός, αἱ δὲ διαστάσεις αὐτοῦ συνήθους φύλλον ἀναφορᾶς.

Τὸ ὄνομα τοῦ Μητροπολίτου δυσανάγνωστον.

Ὁ Κωνσταντῖνος Καλλικλῆς Σερραῖος, τέκνον γνήσιον τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἔρωτι παιδείας ἐκκαίόμενος, φέρων ἔδωκεν ἑαυτὸν ἐν τοῖς μαθήμασιν.

Ἐδιδάχθη οὖν ἐν τῇ κατὰ τὴν Ἀλυστροάτην Ἑλληνικῇ Κεντρικῇ Σχολῇ τῆς ἐπαρχίας Δράμας, μεγίστη ἐπιμελείᾳ χρώμενος, ἅπασαν τὴν Ἐγκύκλιον Παιδείαν: Γραμματικὴν, φημί, ποιητικὴν, καὶ Ῥητορικὴν. Ἦκουσε δὲ καὶ φιλοσοφίαν, ἦγον Λογικὴν, Μεταφυσικὴν καὶ Ἠθικὴν. Ἐδιδάχθη καὶ ἐκ τῶν Μαθηματικῶν, Ἀριθμητικὴν, καὶ Γεωγραφίαν Στοιχειώδη, καὶ τέλος Ἱερὰν Κατήχησιν καὶ Ἱερὰν Ἱστορίαν Ἐπίτομον. Ἐν οἷς ἅπασιν ἐξετασθεὶς εὐδοκίμησεν ἄριστα.

Ἐξῆσε δὲ ἐν χρηστότητι ἡθῶν, διατελέσας κατὰ πάντα ἀμώμητος, καὶ ἀγαπώμενος τὰ μάλιστα διὰ τ(α)ῦτα.

Ἀμφοτέρων οὖν ἔνεκα: λέγω δὴ, τῆς τε ἐν τοῖς μαθήμασιν εὐδοκιμήσεως, καὶ τῆς τῶν Ἠθῶν χρηστότητος, κρίνεται ἄξιος, εἰ μὲν αὐτῷ βουλομένῳ ἐστί, καὶ δύναιμι περιέσθιν, ἀκροάσασθαι καὶ τῶν ἐπιλοίπων τῆς φιλοσοφίας εἰδὼν ἄλλη πη, τοιαύτης τῆς φιλοσοφίας ἀπαιτοῦσης τοῦς ἰδίους ἑαυτῆς μύστας. Εἰ δὲ μή, οὐ μόνον κατ' οἴκους διδάσκειν, ἀλλὰ καὶ Σχολὴν κοινὴν ἀναδέξασθαι. διὸ δέδοται αὐτῷ καὶ τὸ παρὸν δικαίως, ἔν' ἔχοι, ὅποι ἂν ἀπέλθῃ, τὸ ἀξιώπιστον.

Τῷ «ρωμηῷ. τῇ «α» Ἰουνίου.

Ἐν τῇ κατὰ τὴν Ἀλυστροάτην Ἑλληνικῇ Κεντρικῇ Σχολῇ.

Ὁ τῆς Σχολῆς ταύτης Σχολάρχης Ἰωάννης Χαρίδημος βεβαίῳ.

Οἱ Ἐπίτροποι τῆς Σχολῆς:

- » Δημήτριος Ἀθανασιάδης μαρτυρῶ Ἀλέξανδρος Παναγιώτου μαρτυρῶ
- » Θεόδωρος βασιλείου μαρτυρῶ
- » Κωνσταντῖνος γιάνκου μαρτυρῶ!

Περὶ τῆς ἐν Ἀλυστροάτῃ «Κεντρικῆς Σχολῆς» κάμνει λόγον ὁ Τρύφων Εὐαγγελίδης ἐν τῷ γνωστῷ περὶ τῆς παιδείας ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἔργῳ του.¹ Κατ' αὐτὸν τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1825 ἡ ἔδρα τῆς Μητροπόλεως Δράμας μεταφέρθη εἰς τὴν Ἀλυστροάτην, ὅτε καὶ ἡ Σχολὴ ὀνομάσθη κεντρικὴ ἢ ἐλλληνική, εἰς ἣν ἐφοίτων ἐκ πάσης τῆς ἐπαρχίας Ζίχνης, ἀναπτυχθεῖσα εἰς πνευματικὴν τοῦ δουλεύοντος γένους ἐστίαν, φωτίζουσαν διὰ τοῦ ἀνεσπέρου φωτὸς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων τὸν σκοτεινὸν ὀρίζοντα τοῦ

¹ Τρ. Ε. Εὐαγγελίδου, Ἡ παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας, (ἑλληνικὰ σχολεῖα ἀπὸ τῆς Ἀλώσεως μέχρι Καποδιστριαίου). Τόμ. Α'. Ἀθήναι, 1936 σ. 100 κ. ἔ.

τμήματος ἐκείνου τῆς πολυπαθοῦς Μακεδονικῆς πατρίδος, τασσομένη εἰς τὴν δευτέραν βαθμίδα μετὰ τὴν τῶν Σερρών. Ἐν αὐτῇ γινώσκομεν μόνον τὸ ὄνομα τοῦ ἀπὸ τοῦ 1849 - 1859 διδάξαντος Χριστοφόρου Προδρομίτου¹ καὶ τοῦ ἐκ Τριγλείας Διοδώρου Σοφ. Κάρατζη, πρῶν σχολάρχου Τριγλείας, εἴτα Μουντανίων, εἴτα ἐπισκόπου Μοσχονησίων, κατόπιν Καμπανίας (1909) καὶ ἀπὸ τοῦ 1930 μητροπολίτου Σισανίου καὶ Σιατίστης.

Τὰς πενιχρὰς ταύτας γνώσεις περὶ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου κέντρου τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐπὶ Τουρκοκρατίας πλουτίζουν τὰ δημοσιευόμενα ἔγγραφα τῆς οἰκογενείας Μάλαμα.³

Ὁ ἀκριβὴς χρόνος τῆς ιδρύσεως τῆς Σχολῆς τυγχάνει καὶ ἡμῖν ἄγνωστος² μὴ ὑπαρχόντων δὲ ἰσχυροτέρων τεκμηρίων, δεχόμεθα τὴν εἰκασίαν τοῦ Εὐαγγελίδου, ὅτι αὕτη ιδρύθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος λόγῳ τῆς πληθύος τῶν ἐν Δράμᾳ Τούρκων· αὕτη δὲ ἡ πληθὺς ἐπέβαλε καὶ τὴν μεταφορὰν τῆς ἔδρας τῆς Μητροπόλεως ἐν Ἀλιστράτῃ. Διὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς Σχολῆς ἐν τῇ κωμοπόλει τῆς Ἀλιστράτης κατὰ τὴν περιόδον ταύτην συνηγοροῦν προσέτι αἱ δημιουργηθεῖσαι πνευματικαὶ ἀνάγκαι τῶν ἐπαρχιῶν Φυλίδος καὶ Παγγαίου μετὰ τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν τοῦ ὑποδούλου ἡμῶν ἔθνους ἐν γένει κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Ἡ Σχολὴ αὕτη, μοναδικὴ οὕσα ἐν τῷ πολυπαθεῖ τούτῳ τμήματι τοῦ Ἑλληνισμοῦ, κατέστη ἐφάμιλλος τῶν ἄλλων τῶν μεγάλων κέντρων τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας. Κατὰ τὸ χρονικὸν δὲ διάστημα τῶν δέκα ἐτῶν μετὰ τὸ 1840 - 1850 ὑποστηρίζομεν μετὰ πεποιθήσεως ὅτι ὑπερεῖχε καὶ αὐτῆς ταύτης τῆς Σχοῆς τῶν Σερρών, ἥτις διήρχετο σοβαρὰν κρίσιν. Τοῦτο πληροφοροῦμεθα καὶ ἐκ τοῦ Π. Πέννα,³ ὅστις ἀποδίδει τὴν προκληθεῖσαν κρίσιν εἰς τὴν ἀντίθεσιν τοῦ τότε μητροπολίτου πρὸς τὸν Σερραῖον διευθυντὴν τῆς Σχολῆς Φωτιάδην. Τὸ γεγονὸς ὅμως τοῦτο τεκμαίρεται κυρίως ἐκ τῶν ἀνωτέρω δημοσιευμένων ἐπιστολῶν καὶ τῶν ἄλλων πληροφοριῶν τοῦ ἀρχείου Μάλαμα.

¹ Οὗτος ἐδίδαξεν ἐν Σέρραις 1850 - 2, Χάλκη 1852 - 5, Μονῇ Προδρομοῦ τοῦ Μενοικέως 1871 - 9, ἐν Ἀθῶνι 1879 - 87, τῷ δὲ 1899 ἐκλεγείς ἡγούμενος τῆς Μονῆς Προδρομοῦ, ἐν ᾗ εἶναι θεταμμένος ὁ Πατριάρχης Γεννάδιος Σχολάριος, ἔγραψε τὸ Προσκυνητάριον τῆς Μονῆς καὶ κατάλογον τῶν χειρογράφων αὐτῆς, ἅπερ ἐξέδοτο ὁ καθηγητὴς Πέτρος Παπαγεωργίου ἐν ΒΖ 1906 καὶ ἰδιαιτέρως.

² Πρὸς τὸν κ. Μίλτ. Μάλαμα, ὅστις ἔθηκε τὰ ἔγγραφα ὑπ' ὄψιν ἡμῶν, ἐκφράζομεν τὰς εὐχαριστίας μας.

³ Π. Πέννα, Ἱστορία τῶν Σερρών ἀπὸ τῆς ἀλώσεως αὐτῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεώς των ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων 1383 - 1313. Ἀθῆναι, 1938 σελ. 143 - 144. Ἄλλ' ἡ ἀντίθεσις τοῦ Φωτιάδῃ πρὸς τὸν Μητροπολίτην φαίνεται ὅτι ἦτο τοσοῦτον σοβαρὰ, ὥστε μηνύων ἐκεῖνος μετεχειρίσθη πᾶν θεμιτὸν καὶ ἀθέμιτον μέσον καὶ πάντα δόλον πρὸς παντελεῖ ἐξολόθρευσιν τοῦ Φωτιάδου.... Καὶ ἀπάγεται τότε σιδηροδέσμιος ἐν σπουδῇ καὶ βαρύτατα νοσῶν, ὁ ἀτυχὴς διδάσκαλος, κατὰ Μάρτιον τοῦ 1844, εἰς τὴν Γκιουμουλτζίναν (Κομοτινὴν) ἣ ὁποία εἶχεν ὀρίσθῃ ὡς τόπος τῆς ἐξορίας του.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ θέρους τοῦ ἔτους 1843 ὁ ἐκ Σερρών πλούσιος ἔμπορος Γερῖκη· Μάλαμας ἔστειλε τὸν δεκατριετῆ υἱὸν αὐτοῦ Κωστάκην εἰς τὴν ἐν Ἀλυστράτῃ Σχολήν, ὅπως διακούσῃ τὰ ἐν αὐτῇ διδασκόμενα μαθήματα. Βραδύτερον ἕτερος σπουδαστὴς ἐκ Σερρών, ἑξάδελφος τοῦ Κωστάκη, ἐκφράζει τὴν ἐπιθυμίαν, ὅπως ἀκούσῃ «τοιαῦτα ὑψηλὰ μαθήματα», παρακαλεῖ δὲ τὸν Μάλαμαν, ἵνα τῷ πωλῇ τὰ βιβλία αὐτοῦ. Ἡ ὑπ' ἀριθμὸν 2 ἐπιστολὴ ὁμιλεῖ διὰ τὴν ἔλλειψιν σχολάρχου ἐν Σέρραις. Ἀλλὰ καὶ ὅτε ὁ Μάλαμος ἀπεφοίτησε τῆς σχολῆς καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του, γράφων πρὸς αὐτὸν ὁ σχολάρχης του Ἰ. Χαρίδημος ἔλεγε σὺν τοῖς ἄλλοις : «οὐχ ἦτον ἐχάρεν ἐπὶ τῇ βελτιώσει τῆς Σχολῆς τῆς πατρίδος σας, εἴθε νὰ ἀξιωθῇ καὶ (πλείστον;) πρὸς ταχύτεραν πρόοδον τῆς ὁργάνωσος πρὸς τὴν παιδείαν νεολαίας...». Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταδεικνύεται ὅτι ἡ περίφημος Σχολὴ τῶν Σερρών ἔστρεψεν τὸν σχολάρχου κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην καὶ τὸ ὀρολόγιον αὐτῆς πρόγραμμα δὲν ἦτο συμπληρωμένον. Ἡ Σχολὴ τῆς Ἀλυστράτης ὅμως παρουσιάζεται πλήρης τόσον εἰς προσωπικόν, ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὸ πρόγραμμα τῶν ἐν αὐτῇ διδασκομένων μαθημάτων.

Ἡ φοίτησις τῶν μαθητῶν ἐν τῇ Σχολῇ παρτείνεται εἰς πέντε ἔτη. Τοῦτο συμπεραίνομεν ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐτῶν τῆς φοιτήσεως τοῦ Κωστάκη Μάλαμα. Κατὰ τὸ θέρους δὲν ἐγίνοντο διακοπαὶ τῶν μαθημάτων, εἰμὴ μόνον κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα. Τὸ διάστημα τῶν διακοπῶν κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Χριστουγέννων ἦτο περίπου εἴκοσι ἡμερῶν, ἤρχιζε τὴν 20ην ἢ 23ην Δεκεμβρίου καὶ ἔληγε τὴν 8ην ἕως 10ην Ἰανουαρίου. Ὡς πρὸς τὴν διάρκειαν τῶν διακοπῶν τοῦ Πάσχα δὲν ἔχομεν σφειδὲς πληροφορίας, ἀλλὰ δὲν νομίζομεν ὅτι ὑπερέβαινε τὰς δεκαπέντε ἡμέρας.

Ἡ ἡλικία τῶν προσερχομένων πρὸς φοίτησιν μαθητῶν ἦτο ἡ προεφηβική. Τοῦτο διαπιστοῦται ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὁ μὲν Μάλαμας ἦτο δεκατριὼν ἐτῶν, οἱ δὲ συμμαθηταὶ αὐτοῦ ἦσαν τῆς αὐτῆς ἡλικίας, ὡς καταδεικνύεται ἐκ τῆς μετ' ἀλλήλων ἀνταλλαγῆς ἐπιστολῶν.

Περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν διδασκόντων δὲν εἴμεθα ἀπολύτως πληροφορημένοι. Ἐκ τῶν ἀσθενῶν ὅμως μαρτυριῶν, αἷς γνωρίζομεν, συμπεραίνομεν ὅτι ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἀνῆρχετο εἰς τρεῖς, τὸν σχολάρχην καὶ δύο ἄλλους διδασκάλους.

Οἱ μαθηταὶ εὐρίσκοντο εἰς ἄμεσον πνευματικὴν ἐξάρτησιν ἀπὸ τῶν διδασκάλων των, πρὸς οὓς ὤφειλον νὰ γνωρίζωσι πάντα τὰ ἀφορῶντά εἰς αὐτοὺς καὶ διὰ τὸ τοῦ προσωπικοῦ αὐτῶν βίον. Ὁ σχολάρχης ἐρρῶθμιζε τὴν ζωὴν τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καθ' ὁλοκληρίαν. Ἡ ἀναχώρησις τῶν μαθητῶν κατὰ τὰς διακοπὰς τῶν ἑορτῶν ἐκ τῆς Σχολῆς διὰ τὴν μετάβασιν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν αὐτῶν πατρίδα ἐξηγοῦντο ἐκ τῆς κρίσεως τοῦ σχολάρχου. Ὁ Γεράκης Μάλαμας γράφων πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κωστάκην, ἐκφράζει σφοδρὰν αὐτοῦ ἐπιθυμίαν, ὅπως συνεορτάσῃ μετ' αὐτοῦ τὰ Χριστούγεννα καὶ προτρέπει

αὐτὸν οὕτω: «..... ἔχετε εἰς ἐνθύμησιν νὰ ζητήσης; τὴν ἄδειαν τοῦ διδασκάλου σου, καὶ ἂν εἶναι μὲ τὴν ἄδειάν του γράψῃς μας νὰ ἱξεύρω διὰ νὰ σὲ φέρω τὰ Χριστοῦγεννα, νὰ ἔλθῃς ἐδῶ...»

Τὴν οἰκονομικὴν διαχείρισιν τῆς Σχολῆς εἶχεν ἀξίωματοῦχος τις κληρικὸς ἢ μοναχός. Ἐκτὸς ὅμως αὐτοῦ ἔχομεν καὶ ἄλλον ὀφφικάλιον, τὸν σακελλάριον, ὅστις εἶχε μᾶλλον διαχειριστικὸν διακόνημα. Ἐάν καὶ οὗτος ἐδίδασκεν ἐν τῇ Σχολῇ, δὲν προκύπτει ἐκ τῶν πληροφοριῶν μας.

Τὴν ἐποπτείαν τῆς Σχολῆς εἶχεν ἐπιτροπή, ἀποτελουμένη ἐκ διαφόρων προνοήτων τῆς Ἀλιστράτης, ἔχουσα ὥς πρόεδρον τὸν ἐκάστοτε μητροπολίτην. Τοῦτο καταδεικνύεται ἐκ τοῦ διασωθέντος ἀπολυτηρίου τίτλου. Ὁ κατ' ἐξοχὴν ὅμως ὀνυμιστὴς καὶ ἰθύνων νοῦς τοῦ ὅλου ἔργου ἦτο ὁ σχολάρχης, ἐκ τῆς προσωπικότητος δὲ τούτου ἐξηρτάτο ἡ πρόοδος καὶ ἡ φήμη τῆς Σχολῆς.

Τὰ ἐν τῇ Σχολῇ διδασκόμενα μαθήματα ἦσαν θρησκευτικά, φιλολογικά, φιλοσοφικά καὶ μαθηματικά. Ἐδιδάσκετο δὲ καὶ ξένη εὐρωπαϊκὴ γλῶσσα, ἡ γερμανικὴ, ἥτις, ὥς ἐκ τοῦ ἀπολυτηρίου ἀποδεικνύεται, δὲν εἶχε πρωτεύουσαν θέσιν ἐν τῷ προγράμματι. Ἀλλως τε τοῦτο ἐνισχύεται ἐκ τῆς ἀπροθυμίας τοῦ Κωστάκη πρὸς τὸ μάθημα τῆς γερμανικῆς γλώσσης. Ὁ πατὴρ ὅμως τοῦ μαθητοῦ ἐνδιεφέρετο ἰδιαιτέρως διὰ τὸ μάθημα, δι' ὃ καὶ ἔγραφε: «.... Κύταξε λοιπὸν Κωστάκη μου νὰ μελετᾷς τὰ μαθήματά σου καὶ μάστινα τὰ Γερμανικὰ καθ' ἐκάστην...»

Οἱ ἀποφοιτῶντες τῆς Σχολῆς μαθηταὶ εἶχον τὸ δικαίωμα, ὥς πληροφοροῦμεθα ἐκ τοῦ ἀπολυτηρίου, «οὐ μόνον κατ' οἴκους διδάσκειν, ἀλλὰ καὶ Σχολὴν κοινὴν ἀναδέξασθαι». Διωρίζοντο ὥς δημοδιδάσκαλοι εἰς τὰ δημοσυντήρητα τὴν ἐποχὴν ἐκείνην σχολεῖα τοῦ ὑποδούλου ἔθνους, τὸ διδασκτικὸν προσωπικὸν τῶν ὁποίων παρουσίαζε σπάνιν. Τοσαύτη ἦτο ἡ ἔλλειψις διδασκάλων, ὥστε, ὅτε ἀπεφοίτησαν οἱ συμμαθηταὶ τοῦ Μάλαμα κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1848 μέχρι τῆς 15ης Ὀκτωβρίου εἶχον ἀπορροφηθῇ ἅπαντες σχεδόν, ὥς πληροφορεῖ ἡμᾶς ἡ ἐπιστολὴ τοῦ σχολάρχου Ἰωάννου Χαριδήμου, ἡ σταλεῖσα πρὸς τὸν Μάλαμαν.

Περὶ σποτέρας πληροφορίας περὶ τῆς Κεντρικῆς Σχολῆς δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἀρυσθῶμεν ἐκ τοῦ οἰκογενειακοῦ ἀρχείου τοῦ κ. Μ. Μάλαμα. Ὁ Τρ. Εὐαγγελίδης πληροφορεῖ ἡμᾶς ὅτι ἀπὸ τοῦ 1849-1859 διηύθυνε τὴν Σχολὴν ὁ Χριστόφορος Προδρομίτης, ὁ μετέπειτα διδάξας εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης καὶ βραδύτερον ἀποσυρθεὶς εἰς τὴν Μοῆν τοῦ Προδρόμου ἐν τῷ Μενοικίῳ ὄρει. Πολὺ βραδύτερον πληροφοροῦμεθα ὅτι διηύθυνον τὴν Σχολὴν ἱκανοὶ σχολάρχαι. Κατὰ τὸ 1904 συναντῶμεν τὸν Ἀστέριον Γούσιον,¹ συγγραφεὴ σχολικῶν καὶ λαογραφικῶν βιβλίων, καὶ

¹ Ἐφημερίς «Μακεδονία», Θεσσαλονίκη 12 Μαρτίου 1904.

περὶ τὸ 1906 τὸν Χαρίλαον Παπαντωνίου.¹ Ἀλλὰ ἡ Σχολὴ φέρει τὸν τίτλον πλέον «Ἀστική Σχολή». Διευθυντὴς τῆς Ἀστικῆς Σχολῆς διετέλεσεν καὶ ὁ Διόδωρος Καράτζης, ὁ μετέπειτα μητροπολίτης Σιασίου καὶ Σιατιστῆς. Ἐκ τῶν χρηματισάντων διδασκάλων τῆς Σχολῆς εὐρίσκεται ἐν ζωῇ ὁ ἔγκριτος ἱατρός Δράμας κ. Σκόρδας, ὅστις διετέλεσε καὶ παιδονόμος τοῦ παρὰ τῇ Σχολῇ λειτουργούντος οἰκοτροφείου.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΓΙΟΜΠΛΙΑΚΗΣ

¹ Ἐφημερίς «Μακεδονία», Θεσσαλονίκη 20 Ἰανουαρίου 1906.